

AXFOUNDATION

ANTONIA AX:SON JOHNSON FOUNDATION
FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT

Kriterier och frågebatteri för ansvarsfull användning av antibiotika till livsmedelsproducerande djur

UTKAST

1 Introduktion

Antibiotika¹ är ett av våra allra viktigaste läkemedel, men ökad förekomst av antibiotikaresistens är ett reellt hot för såväl människors som djurs hälsa. För att vända trenden behöver ett ökat ansvar tas inom alla sektorer som använder antibiotika. Det är dessutom nödvändigt med en bredare systemansats, så kallad "One health approach", där kopplingar mellan antibiotikaanvändning inom hälsosektorn och djuruppfödning beaktas. Mer än 70 procent av den antibiotika som säljs globalt används vid uppfödning av livsmedelsproducerande djur, och användningen inom djursektorn beräknas öka med drygt 60 procent fram till 2030 (jämfört med 2010). Dessa siffror är dock väldigt osäkra pga. svårigheter att kvantifiera användning inom djuruppfödning i stora delar av världen samt att användande inom vattenbruks sektorn inte ordentligt kartlagts och inte heller tagits hänsyn till i globala uppskattningar.

Ansvarsfull antibiotikaanvändning och Agenda 2030

2015 antog världens stats- och regeringschefer Agenda 2030 med de 17 globala målen för hållbar utveckling. De globala målen ska nås inom ett decennium och balanserar de tre dimensionerna av hållbar utveckling: den ekonomiska, den sociala och den miljömässiga. Agendans genomförande bygger på delaktighet och deltagande från samhällets samtliga sektorer. Agenda 2030 har bland annat mål för att avskaffa fattigdom, hunger och säkerställa att alla kan leva ett hälsosamt liv. Att främja en ansvarsfull antibiotikaanvändning inom djurhållningen är därigenom en viktig del i uppfyllandet av många av de globala målen.

Ansvarsfull antibiotikaanvändning i djuruppfödning

Antibiotikakriterierna syftar till en ansvarsfull användning av antibiotika i djuruppfödningen för att minska risken för utveckling av antibiotikaresistens. Det är viktigt att skilja denna fråga från den om rests substanser av läkemedel i livsmedel. Här finns ett särskilt regelverk inom EU som säkerställer att konsumenterna inte utsätts för risker i form av läkemedelsrester i livsmedel. För läkemedel som är godkända för användning till livsmedelsproducerande djur inom EU måste det finnas beslut om MRL-värde (maximum residue limit = maximalt tillåtna resthalter) som anger vilka halter av läkemedlet som kan tillåtas i livsmedel. Om ett sådant beslut inte finns får läkemedlet inte ges till livsmedelsproducerande djur. Utifrån MRL-värdet fastställs också en karenstid för läkemedlet i fråga, det vill säga den tid som måste förflyta mellan sista behandlingsdag och slakt eller förmedling av mjölk, ägg eller honung.

Förbyggande djurvälståndarbete för att minimera utveckling och spridning av antibiotikaresistens

Djurhållningen inom EU visar på stor variation, utifrån tradition, platsbundna förutsättningar (som t.ex. klimat), avelsriktning, vilka infektionssjukdomar som finns och vilka behandlingsstrategier som dominerar, med mera. Trots detta finns det ett antal generella principer som är mycket viktiga för att nå ett minskat behov av antibiotika vid uppfödning av livsmedelsproducerande djur. Aktörer inom livsmedelskedjan har ett ansvar och också en möjlighet att bidra till att utveckling och spridning av antibiotikaresistens hos de livsmedelsproducerande djuren minimeras. För att kunna minska antibiotikaanvändningen inom den animaliska livsmedelsproduktionen måste tre nivåer av förebyggande arbete tillämpas. Primärt måste man förhindra att smittor sprids mellan gårdar (externt smittskydd). Sekundärt måste man förhindra smittspridning mellan djuren inom en gård om en smitta kommit in eller uppstått (internt smittskydd). Tertiärt måste man förbättra djurens förutsättningar för att kunna hantera smittämnen, det vill säga att djuren är robusta, har en god välfärd och har ett starkt immunförsvar.

EU-kommissionen efterfrågade 2015 en scientific opinion från Europeiska Läkemedelsmyndigheten (EMA) och Europeiska livsmedelssäkerhetsmyndigheten (EFSA) om rekommendationer för minskat behov av antibiotika i djurhållningen. Detta resulterade i en publikation 2017 (RONAFA-opinionen). I RONAFA ingår ett underlag från Europeiska Veterinärfederationen (FVE) där organisationen har svarat på ett antal frågor angående dominerande infektionssjukdomar, användande av antibiotika och möjliga åtgärder för att minska

¹ Antibiotika definieras i detta dokument som naturliga och syntetiska substanser som vid behandling av djur har en hämmande eller avdödande effekt på bakterier. Antiparasitära medel, desinfektionsmedel och antiseptika ingår inte i definitionen.

antibiotikaanvändningen. Materialet finns att tillgå på EMA:s webbsida². FAO kom 2019 med en publikation (Prudent and efficient use of antimicrobials in pigs and poultry³) som innehåller rekommendationer både på en generell nivå då det gäller användningen av antibiotika men också praktiska råd då det gäller god djurhållning smittskydd och hantering av bakteriella infektioner för gris och fågel. Publikationerna från såväl RONAFA som FAO utgör ett mycket bra material som bör finnas med i de fördjupade diskussioner som sker med enskilda leverantörer. Såväl antibiotikakriterierna som de frågor som kompletterar antibiotikakriterierna (se nedan) har inkluderat aspekter från dessa då det gäller nötkreatur, gris, fjäderfä och matfisk. Inom RONAFA finns även underlag för får, get, häst, kaniner och bin.

Erfarenheter från bland annat Sverige visar att det är fullt möjligt att minska behovet av antibiotika i djuruppfödningen. Friska välmående djur och god hygien är grunden för ett minimerat behov av antibiotika i djurhållningen. Genom förebyggande djurhälsovård, omfattande god djurmiljö, god skötsel, lämpligt djurmaterial och fullvärdigt foder minskas risken för sjukdomsutbrott. Smittspridning minimeras genom smittskyddsåtgärder på besättningen/odlingsanläggningen och minimerad handel med djur. Friska djur innebär att djuren inte behöver behandlas med läkemedel och därigenom minskar risken för utveckling och spridning av antibiotikaresistenta bakterier. Detta gynnar både djur och folkhälsa och bidrar till upprätthållande av animalieproduktionen.

Det finns en tydlig koppling mellan god djurvelfärd och friska djur, och förslaget till kriterier omfattar därför även djurvelfärd. Konsumenter prioriterar i allt större utsträckning god djurvelfärd och produktion med restriktiv antibiotikaanvändning. De förväntar sig av handeln att de varor som finns i utbudet produceras med ett minimimått av djurvelfärd samt att livsmedlen är säkra. För att ett djur ska ha en bra välfärd behöver miljön anpassas både till djurets fysiska och psykiska förutsättningar. För vissa djurslag är de unga djuren den största riskgruppen för sjukdomsutbrott som kräver antibiotikabehandling och tyvärr är lunginflammationer och diarréer vanligt förekommande, trots att det finns kunskap om hur en bättre djurhållning och smittskydd skulle kunna minska sjukdomsförekomsten och sjukdomsspridningen. Ett sjukt djur har i regel en nedsatt välfärd. En smutsig och trång miljö ökar risken för sjukdomar och sjukdomsspridning samt parasiter som minskar motståndskraften hos djuret. Är miljön dessutom karg och innehållslös kommer den inte kunna erbjuda djuren mental stimulans och en möjlighet för dem att utföra de mest grundläggande naturliga beteendena, dvs beteenden som de har en så stark motivation att utföra att om de inte kan det kommer det leda till vantrivsel och frustration. Ett djur som har dålig välfärd psykiskt riskerar även i större utsträckning att drabbas av sjukdom, eftersom immunförsvaret blir nedsatt av långvarig stress, frustration och vantrivsel. Beteendeproblem på grund av dålig välfärd riskerar också bidra till fler skador i hela djurgruppen. Till exempel kan djur utveckla olika typer av kannibalism (svansbitning hos gris och hackning på höns) när de hålls i miljöer där de inte mår bra och är stressade med ökad användning av antibiotika som följd.

Antibiotika som är särskilt viktiga för humansjukvården

Vissa antibiotika som används inom veterinärmedicin bedöms av Europeiska Läkemedels-myndigheten vara särskilt viktiga för humansjukvården, och för dessa bör varsamhet iakttas då det gäller den veterinära användningen. För tre grupper av antibiotika anser myndigheten att begränsningar ska gälla för användningen. Det gäller antibiotika som fluorokinoloner, 3:e och 4:e generationens cefalosporiner samt kolistin. Det finns därför ett behov av att reglera användningen av dessa i kriterierna.

Annan användning av antibiotika som ej inkluderas i dessa kriterier

Det finns också viss användning av antibiotika inom växtodling, främst fruktodling, i vissa delar av världen. De antibiotika det handlar om är framför allt streptomycin, men även oxytetracyklin, kinoloner och gentamicin används, och syftet är att skydda träd från bakteriella sjukdomar. Användningen är marginell jämfört med användningen inom djursektorn, men innebär att antibiotika appliceras direkt i den externa miljön. Användning av antibiotika i växtodlingen ligger utanför området för dessa kriterier.

² <https://www.ema.europa.eu/en/veterinary-regulatory/overview/antimicrobial-resistance/advice-impacts-using-antimicrobials-animals/reducing-use-antimicrobial-agents-animal-husbandry>

³ <http://www.fao.org/documents/card/en/c/ca6729en/>

2 Kriterier för ansvarsfull användning av antibiotika till livsmedelsproducerande djur

Till varje kriterie finns tillhörande frågor att använda för leverantörsdialog och -uppföljning.

Utkast Antibiotikakriterier 2.0 ⁴	Antibiotikakriterier 1.0 [idag]
Kriterier för minskad, direkt antibiotikaanvändning	
1. Antibiotika ska inte användas i tillväxtbefrämjande syfte.	1. Antibiotika ska inte användas i tillväxtbefrämjande syfte.
2. Antibiotika ska endast användas efter ordination av veterinär och ska vara godkända för användning till livsmedelsproducerande djur i enlighet med Codex ⁵ .	2. Antibiotika får endast användas efter ordination av veterinär.
3. Det ska finnas utförlig dokumentation av all användning av antibiotika, inklusive via foder och vatten. Ansvarig veterinär ska regelbundet gå igenom och signera dokumentationen. Data över användningen av antibiotika bör finnas tillgänglig genom leverantörskedjan.	3. Utförlig dokumentation av all användning av antibiotika, inklusive via foder och vatten. Ansvarig veterinär ska regelbundet gå igenom och signera dokumentationen.
4. Om antibiotika återkommande används till alla djur i en viss ålderskategori ska skälen för detta dokumenteras, utredning ska genomföras av veterinär och ett åtgärdsprogram för att motverka hälsoproblemen ska tas fram och tillämpas.	4. Om antibiotika återkommande används till alla djur i en viss ålderskategori ska skälen för detta dokumenteras, utredning ska genomföras av veterinär och ett åtgärdsprogram för att motverka hälsoproblemen ska tas fram och tillämpas.
5. Användning av kolistin, fluorokinoloner samt tredje eller fjärde generationens cefalosporiner som är särskilt viktiga för sjukvården, ska endast ske när veterinär bedömer att inga andra behandlingsalternativ är effektiva.	NA
Kriterier för förebyggande, indirekta insatser som kan leda till minskad antibiotikaanvändning	
6. För att aktivt förbygga och minska antibiotikaanvändningen ska en hälsoplan med rutiner för förebyggande hälsovård och minskad smittspridning finnas och följas. Planen ska ha fokus på strategiskt förebyggande djurhälsoarbete inklusive smittskydd och djurvälstånd och ska åtminstone omfatta: -Behov av karantän, vaccinationer och andra åtgärder för att förbättra hälsan. -Rutiner för smittskydd för besökare och vid in- och utförsel av djur till/från besättningen/anläggningen. - Rutiner som minimerar smittspridning vid introduktion av nya djur och djurgrupper. -Rutiner för djurflöden och smittskydd inom besättningen/anläggningen. -Rutiner för rengöring och desinfektion av anläggningen -Rutiner för att hantera återkommande hälsoproblem i olika åldersgrupper. -Rutiner för att aktivt förbygga antibiotikaanvändning bland unga individer genom att minska stress. - Rutiner för att regelbundet, omgångsvis eller årligen, analysera anläggningens användning av antibiotika.	5. En hälsoplan med rutiner för förebyggande hälsovård och minskad smittspridning ska finnas och följas. Planen ska ha fokus på strategiskt förebyggande djurhälsoarbete inklusive smittskydd och ska åtminstone omfatta: -Behov av karantän, vaccinationer och andra åtgärder för att förbättra hälsan. -Rutiner för smittskydd för besökare och vid in- och utförsel av djur till/från besättningen. -Rutiner för djurflöden och smittskydd inom besättningen. -Rutiner för rengöring och desinfektion av stallar. -Rutiner för att hantera återkommande hälsoproblem i olika åldersgrupper.
7. Djur ska inte stympas för att möjliggöra en bristfällig djurhållning	7. Djur får inte stympas
8. Djur ska hållas på ett sätt som ger dem utrymme att röra sig obehindrat och kunna vila på ett för djuren lämpligt sätt.	6. Djur får inte hållas i bur

⁴ Blå text = förslag på förändringar i version 2.0 jämfört med version 1.0

⁵ Codex = Code of Practice to minimize and contain antimicrobial resistance, CAC/RCP 61-2005. Under vissa omständigheter, t.ex. för viss odling av matfisk, kan istället för veterinär en lämplig utbildad person som är auktoriserad i enlighet med nationell lagstiftning vara tillämplig (se Codex)).

3 Frågebatteri för uppföljning av ansvarsfull användning av antibiotika till livsmedelsproducerande djur

Nedanstående frågor är baserade på kunskap inom området och är kopplade till antibiotikakriterierna version 2.0. Syftet är att dessa frågor ska fungera som ett verktyg för uppföljning och dialog med leverantörer i frågan om antibiotika samt närliggande områden.

1. Antibiotika ska inte användas i tillväxtbefrämjande syfte.

- Är antibiotika i tillväxtbefrämjande syfte (AGP) förbjudet enligt nationellt/regionalt regelverk?
- Avstår man i aktuell produktion från AGP?
- Vem ger råd om hur och till vilka djurgrupper AGP används?
- Finns dokumentation av sådan rådgivning?
- Verifikat: utdrag ur lagstiftning, intygande att antibiotika inte används i rent tillväxtbefrämjande syfte, journaler/rådgivningsdokument signerade av veterinär

2. Antibiotika får endast användas efter ordination av veterinär och ska vara godkända för användning till livsmedelsproducerande djur i enlighet med Codex.

- Är all antibiotika för livsmedelsproducerande djur receptbelagt enligt nationellt/regionalt regelverk?
- Är veterinär alltid involverad i diagnos och val av behandling?
- Har produktionen kontrakt med veterinär för behandling och rådgivning?
- Finns dokumentation som styrker detta (journaler)
- Är angivna antibiotika upptagna i tabell 1 i Förordning (EU) 37/2010?
- Verifikat: journaler signerade av veterinär?

3. Det ska finnas utförlig dokumentation av all användning av antibiotika, inklusive via foder och vatten. Ansvarig veterinär ska regelbundet gå igenom och signera dokumentationen. Data över användningen av antibiotika bör vara tillgänglig genom leverantörskedjan.

- Finns dokumentation som styrker detta (journaler)
- Har ansvarig veterinär signerat journalerna
- Omfattar dokumentationen hur antibiotika ges (till exempel injektion, foder, vatten)?
- Hur länge sparas dokumentationen?
- Finns data om användning av antibiotika i tidigare led i leverantörskedjan för djuret/gruppen av djur?
- Verifikat: journaler signerade av veterinär, journal eller annan dokumentation från tidigare led i livsmedelskedjan, rutin för arkivering av journaler.

I Storbritannien har merparten av dagligvaruhandeln tillgång till data över antibiotikaanvändningen genom leverantörskedjan, och vissa publicerar även den typ av data.⁶ Red Tractor, Storbritanniens ledande kvalitetscertifieringen för primärproduktion, införde 2018 krav kopplat till antibiotikaanvändning och har tagit fram ett särskilt formulär för redovisning av gårdens årliga antibiotikaförbrukning.⁷

4. Om antibiotika återkommande används till alla djur i en viss ålderskategori ska skälen för detta dokumenteras, utredning ska genomföras av veterinär och ett åtgärdsprogram för att motverka hälsoproblemen ska tas fram och tillämpas.

- Används antibiotika återkommande till alla djur i en viss ålderskategori?
- Finns rutiner för identifiering och utredning av återkommande hälsoproblem?
- Tillämpas framtagna åtgärdsprogram?
- Verifikat: journaler signerade av veterinär, rutiner för utredning av återkommande hälsoproblem, skriftliga åtgärdsprogram, dokumentation av genomförda åtgärder

⁶ <http://www.saveourantibiotics.org/media/1826/supermarket-antibiotics-policies-assessment-2020-report.pdf>

⁷ <https://assurance.redtractor.org.uk/tools-and-library/templates> (Antibiotic Collation)

Dominerande sjukdomar som leder till antibiotikaanvändning⁸

Nötkreatur

Den djurhållning där mest antibiotika används är mjölkkor och kalvuppfödning. Hos mjölkkor är juverinflammation (inklusive sintidsbehandling) den sjukdom som leder till störst antibiotikaanvändning. Även livmoderinflammation och klövlidanden har viss betydelse. Inom kalvuppfödning är respiratoriska sjukdomar och sjukdomar som leder till diarré de mest frekventa, och det är också inom kalvuppfödning som gruppbehandling med antibiotika förekommer. Blandning av unga kalvar från olika besättningar bidrar till smittspridning. Då 3:e och 4:e generationens cefalosporiner vanligtvis inte har någon mjölkarens finns det risk för att sådana antibiotika överanvänds inom mjölksektorn.

Gris

I grisuppfödningen är sjukdomspanoramat och användningen av antibiotika väldigt beroende av vilket stadie djuret är i uppfödningen. Hos smågrisar dominerar ledinflammation, neurologiska sjukdomar och diarrésjukdomar. Under avvänjningsperioden dominerar diarré, men i de fall avvänjningsgrisar transporteras till en annan gård för uppfödning och då blandas med andra grisar förekommer även respiratoriska sjukdomar. Hos slaktsvin är olika former av diarrésjukdomar och respiratoriska sjukdomar dominerande. Hos suggor dominerar urogenitala problem (t.ex. Leptospiros, en sjukdom som är ovanlig i Sverige) och grisiningsfeber. Inom grisuppfödningen kan djuren behandlas individuellt, men vanligare är att gruppbehandling sker antingen via vatten (vilket ger möjlighet att begränsa behandlingen till de boxar där sjukdom förekommer) eller via foder (vilket vanligtvis innebär att hela stallavdelningen ges antibiotika).

Fjäderfä

Samtliga fjäderfä föds upp via kläckerier, vilket innebär transport av daggamla kycklingar inom samtliga produktionsformer. Rutinmässig gruppmedicinering med antibiotika är vanligt i anslutning till denna transport. Slaktkycklingarna har ett relativt brett sjukdomspanorama: Gulsäcksinflammation (upp till ca 2 v ålder), diarrésjukdomar, respiratoriska sjukdomar och olika typer av ledinflammationer. Hos värphöns är antibiotikaanvändningen vanligtvis låg, eftersom medicinering innebär karenstider för äggen. Hos kalkoner dominerar respiratoriska sjukdomar och diarrésjukdomar. För fjäderfäuppfödning är gruppmedicinering via vatten eller foder den helt dominerande administrationsvägen för antibiotika.

Fisk och skaldjur

Text under utvecklande

5. Användning av kolistin, fluorokinoloner samt tredje eller fjärde generationens cefalosporiner ska endast ske när inga andra behandlingsalternativ är effektiva.

- Finns det en veterinär motivering för det utifrån:
 - Obduktionsrapport
 - Mikrobiologisk undersökning med resistensbestämning
- Förekomst av akuta livshotande tillstånd där det inte är möjligt att avvakta svaret på den mikrobiologiska undersökningen och resistensbestämningen (även i dessa fall ska mikrobiologisk undersökning med resistensbestämning utföras)
- Verifikat: journaler signerade av veterinär

6. En hälsoplan med rutiner för förebyggande hälsovård och minskad smittspridning ska finnas och följas. [...]

- Planen ska ha fokus på strategiskt förebyggande djurhälsoarbete inklusive smittskydd och djurvälstånd och ska åtminstone omfatta:

⁸ Detta avsnitt bygger i stort på kapitel 1.7 i RONAFA: <https://efsa.onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.2903/j.efsa.2017.4666>

- Behov av karantän, vaccinationer och andra åtgärder för att förbättra hälsan.
- Rutiner för smittskydd för besökare och vid in- och utförsel av djur till/från besättningen.
- Rutiner som minimerar smittspridning vid introduktion av nya djur och djurgrupper.
- Rutiner för djurflöden och smittskydd inom anläggningen/besättningen.
- Rutiner för rengöring och desinfektion av anläggningstallar.
- Rutiner för att hantera återkommande hälsoproblem i olika åldersgrupper.
- Rutiner för att aktivt förebygga antibiotikaanvändning bland unga individer genom att minska stress
- Rutiner för att regelbundet, omgångsvis eller årligen, analysera anläggningens användning av antibiotika.
- Finns en hälsoplan som uppfyller ovanstående kriterier?
- Finns dokumentation som styrker att planen följs?
- Verifikat: hälsoplaner med minst ovan nämnda punkter, journaler.

Som ett stöd för uppföljningen av hälsoplanen kan följande frågor användas:

Alla djur

- Finns förutsättningar och rutiner som möjliggör att djuren hålls i en för dem god miljö? Generellt bör man säkerställa att:
 - Djuren hålls i ett klimat som är anpassat till dem (köld- eller värmestress försämrar immunförsvaret).
 - Ventilationen i stallarna är god och transporterar ut gödselgaser, fukt, smittämnen och damm (en fuktig instängd miljö ökar grogrunden för smittämnen och dålig luft ökar risken för luftvägssjukdomar). För akvatisk odling – gott vattengenomflöde minskar ackumulering av restprodukter och ökar syrsättning.
 - All-in/all-out system används, vilket innebär att djurstallarna töms mellan omgångarna så att de kan rengöras och desinficeras grundligt.
 - Djur från olika grupper och av olika åldrar blandas inte.
 - Vatten och foder är av god kvalitet (dessa kan annars utgöra källor för smittämnen).
 - Gruppstorlekar och beläggningsgrader är genomtänkta och förhindrar att smittan sprids till alla djur på gården.
 - Djuren flyttas så få gånger som möjligt under sitt liv.
- Finns rutiner för att säkerställa att djuret får bedövning och smärtlindring vid ett operativt ingrepp? Till exempel vid kastrering eller avhorning.
- Efterlevs relevanta djurskyddsregler; såsom EU:s lagstiftning och OIE:s standarder för djurvelfärd?

Gris

- Finns rutiner för ansvarsfull avvänjning? Rekommendation att smågrisar avvänjs efter 28 dagars ålder då en tidigare avvänjning kan öka sjukdomsförekomst, t.ex. smågrisdiarré, och därmed en ökad antibiotikaanvändning, samt ger ökad risk för svansbitning.
- Finns rutiner för ansvarsfull transport av smågrisar? Rekommenderas att integrerad produktion bör eftersträvas (dvs där alla djur stannar på samma gård) samt att smågrisarna transporteras första gången efter 28 dagars ålder.
- Finns rutin för att begränsa antalet gårdar som smågrisar kommer ifrån? För att begränsa smittspridning, rekommenderas att smågrisarna inte passerar fler än ett uppfödningstall samt att uppfödningstallen tar emot smågrisar från så få gårdar som möjligt.
- Finns rutiner för att minimera transporttiden för smågrisar? Rekommenderas att uppfödningstallen tar emot smågrisar från så närbelägna gårdar som möjligt samt att de inte har transporterats längre än 8 timmar.
- Arbetar uppfödningstallet aktivt med smittskydd genom mottagningsstallar och sektionering för att förebygga sjukdomsutbrott och smittspridning? Rekommenderas att så är fallet samt att uppfödningstallen bör använda sig av omgångsuppfödning (dvs all in – all out)

- Har grisarna halm eller annat bökbart material att sysselsätta sig med? Detta är viktigt för att förebygga bland annat svansbitning.
- Rymms alla grisar att äta samtidigt vid utfodringsplatserna? Att alla grisar rymms samtidigt att äta minskar risken för svansbitning att utvecklas.
- Finns rutiner för kastrering av hangrisar? Kastration på grisar ska utföras med föregående bedövning och smärtlindring, andra metoder för att undvika kirurgisk kastration bör övervägas. EU-kommissionen tog tillsammans med grisbranschen 2010 fram en deklaration där man kom överens om att branschen själva skulle börja ge bedövning och smärtlindring vid kastrationer från och med år 2012. Från och med 2018 skulle man helt sluta med kirurgisk kastrering av grisar, och antingen avstå helt eller t.ex. genomföra så kallad immunokastrering. Denna överenskommelse är inte ännu uppnådd.
- Används nosring på gris? Utegående grisar ska inte ha nosring.

Nötkreatur

- Finns rutiner för att säkerställa att kalvarna utvecklar sitt immunsystem? Kalven är beroende av råmjölk för att utveckla sitt immunförsvar. Eftersom kalvar inom mjölkproduktionen tas direkt från sin mamma för att vi ska få mjölken är det viktigt att tillse att kalven får i sig sin råmjölk.
- Säkerställs att kalvarna får fri tillgång till grovfoder? De första veckorna dricker kalven enbart mjölk. Rekommendation att kalvarna ska få fri tillgång till grovfoder efter 2 veckors ålder för att alla magar inklusive våmmen ska komma igång och fungera som de ska. Får kalvarna inget grovfoder, eller för lite, är risken överhängande att de utvecklar magsår och andra ohälsotillstånd som kräver antibiotikabehandling.
- Finns rutiner för ansvarsfull transport av kalvar? Kalvarna bör transporteras först när de inte längre är beroende av mjölk. De bör därmed transporteras först efter 4 veckors ålder.
- Hur långa sträckor transporteras kalvarna till uppfödningstallarna? Uppfödningstallen bör ta emot kalvar från så närbelägna gårdar som möjligt, och kalvarna bör inte ha transporterats längre än 8 timmar.
- Finns rutiner i uppfödningstallarna att minska stress av transport och miljöombyte samt smittryck när kalvar från flera gårdar samlas på samma ställe ("dagiseffekten")? Integrerad produktion bör eftersträvas (dvs där alla djur stannar på samma gård) samt att uppfödningstallen tar emot kalvar från så få gårdar som möjligt.
- Arbetar uppfödningstallet aktivt med smittskydd genom mottagningsstallar och sektionering för att förebygga sjukdomsutbrott och smittspridning? Uppfödningstallen bör arbeta aktivt med smittskydd genom mottagningsstallar och sektionering för att förebygga sjukdomsutbrott och smittspridning, samt använda sig av omgångsuppfödning (dvs all in – all out)
- Finns rutiner för att minska smärtupplevelsen vid operativa ingrepp hos nötkreatur? Avhorning på kalvar ska ske med föregående bedövning och smärtlindring, samt andra metoder för att undvika avhorning bör övervägas. Kastration av tjurkalvar ska ske med föregående bedövning och smärtlindring. Borttagande av övertaliga spenar på kalvar ska ske med föregående bedövning och smärtlindring. Nosringning av tjur ska ske med föregående bedövning och smärtlindring.

Får

- Finns rutiner för ansvarsfull transport av lamm? Lammen bör inte ha transporterats längre än 8 timmar.
- Finns rutiner för att minska smärtupplevelsen vid operativa ingrepp hos får? Avhorning på lamm eller vuxna djur ska ske med föregående bedövning och smärtlindring, samt andra metoder för att undvika avhorning bör övervägas. Kastration av bagglamm ska ske med föregående bedövning och smärtlindring. Kupering av någon del av svansen ska ske med föregående bedövning och smärtlindring. Kastrering eller svanskupering med gummiring ska undvikas. Mulesing får inte förekomma.

Fjäderfä

- Har värphönsen strömedel att sandbada i, upphöjda sittpinnar och reden att lägga sina ägg i?
- Har föräldradjuren för värphöns strömedel att sandbada i och upphöjda sittpinnar?

- Hur hålls slaktkycklingarna? Rekommenderas att det inte är alltför hög beläggingsgrad. Det är även mycket viktigt att kycklingarna har en torr och ren ströbädd, god ventilation och anpassad temperatur för att hålla sig friska.
- Har föräldradjuren för kyckling strömedel att sandbada i och upphöjda sittpinnar?

Fisk och skaldjur

Text under utvecklande

7. Djur ska inte stympas för att möjliggöra en undermålig djurhållning

- Finns rutiner för att undvika svansbitning hos gris? Svansbitning medför att svanskupering sker. Inom EU är det dock förbjudet att regelmässigt kuperas grisarnas svansar. När svansen kuperas blottläggs ryggmärgskanalen vilket leder till ökade risker för att infektioner och bölder, vilka behandlas med antibiotika. Det finns många faktorer som påverkar risken för svansbitning men bland annat bör grisarna inte hållas på helspaltsgolv, ha tillräckligt med utrymme och ha halm eller annat bökbart material att sysselsätta sig med. Det rekommenderas även att utrymmena är utformade så att alla grisar ryms att äta samtidigt.
- Finns rutiner för att förbygga att fåglarna hackar på varandra? Fjäderfä ska få ha sin näbb intakt (ingen näbbtrimning ska ske) och istället ska andra insatser göras så att djuren erbjuds en bra miljö för att förebygga hackningsbeteenden. Detta är främst aktuellt för värphönsen.
- Förekommer mulesing på får? Detta ska inte ske. Mulesing innebär att man skalperar fårens bakdel för att förhindra flugangrepp i hudveck där det samlats smuts, urin och gödsel.

8. Djur ska hållas på ett sätt som ger djuren utrymme att kunna röra sig obehindrat och kunna vila på ett för djuren lämpligt sätt

Alla djur

- Kan djuren röra sig som det är naturligt för dess art; såsom att kunna vända och sträcka ut sig i sin hela kroppslängd. System som innebär fixering eller burhållning av djur ska undvikas. Landlevande djur ska kunna ligga på ett plant och bekvämt underlag. De ska också ha tillgång till vatten, strö eller annat golvmaterial som hålls torrt och rent.

Gris

- Hålls dräktiga respektive digivande suggor lösgående? Suggor som ska grisa ska hållas lösgående med tillgång till strömedel som möjliggör bobyggande. Även digivande suggor ska hållas lösgående. Att fixera suggor i anslutning till grisning ökar t.ex. risken för grisningsfeber mot vilket man ger antibiotika. Ett vanligt argument för att fixera digivande suggor är att de annars klämmer ihjäl sina smågrisar. Detta argument stämmer dock inte utan det är andra faktorer som är av större betydelse om en smågris kläms av suggan.
- Hålls grisarna på helspaltsgolv? Hela eller delar av ytan ska utgöras av fast golv med halm eller annat material som ökar liggkomforten.

Nöt

- Hålls nötkreatur lösgående? Nötkreatur ska hållas lösgående. Om mjölkkor hålls uppbundna ska det finnas en plan för utfasning av detta system och det rekommenderas att de ska rastas utomhus några gånger i veckan.
- Hålls nötkreatur tillsammans med andra? Nötkreatur är utpräglade flockdjur och måste få umgås med sina artfränder. Efter 8 veckors ålder hålls friska kalvar tillsammans i gruppboxar.

Får

- Hålls får lösgående? Får, inklusive lamm, ska hållas lösgående och umgås med sina artfränder eftersom de är flockdjur.

Fjäderfä

- Hålls värphönsen i frigående system? Burar ska undvikas, Konventionella burar är förbjudna inom EU.
- Hålls ströbäddarna torra och rena?